

O. dr hab. Honorat Czesław Gil OCD (1934-2015).

Wadowiczanin z adopcji

W godzinach popołudniowych 12 września 2015 r. zmarł w wadowickim klasztorze Karmelitów Bosych mieszkający w nim od 2 lutego 1962 r. i realizujący w jego murach swoje zakonne i kapłańskie powołanie o. Honorat od św. Teresy – Czesław Gil, znany historyk Kościoła i Zakonu, doktor habilitowany w zakresie historii Kościoła czasów najnowszych, często publikujący na łamach „Wadovian” i należący do Rady Naukowej pisma Wadowickiego Centrum Kultury. Będąc współbratem zakonnym Zmarłego, zostałem najpierw poproszony przez Przełożonych o wygłoszenie homilii podczas pogrzebowej liturgii, jaka była za Niego sprawowana w kościele klasztornym „na Górcze” 15 września, a następnie redakcja „Wadovian” zwróciła się do mnie z prośbą o napisanie wspomnienia o tym wybitnym karmelicie bosym.

Szkic życiorysu

Czesław Gil przyszedł na świat w rodzinie rolniczej w Kidałowicach koło Jarosławia 11 października 1934 r. Jego rodzicami byli Stanisław Gil i Maria Lis. Był ich trzecim synem, miał jeszcze trójkę młodszego rodzeństwa (jednego brata i dwie siostry). Siedmioklasową szkołę podstawową rozpoczął w rodzinnej wiosce, a ukończył w Jarosławiu. Tam też zaczął uczęszczać do liceum, ale pod wpływem ciotki Bronisławy Lotycz, karmelitanki bosej z klasztoru w Przemyślu, przeniósł się do Niższego Seminarium Karmelitów Bosych w Wadowicach.

W 1951 r. wstąpił do zakonu karmelitów bosych: 15 lipca otrzymał w Czernej k. Krakowa habit zakonny i nowe imię: Honorat od św. Teresy. Studia seminaryjne przygotowujące do kapłaństwa odbył w Poznaniu (filozofia) i w Krakowie (teologia). Święcenia przyjął w Krakowie 16 maja 1959 r. Jesienią tego samego roku podjął studia z historii Kościoła na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim. Po trzech latach, 24 stycznia 1962 r., uzyskał tam stopień magistra, a 7 czerwca 1968 r. dyplom doktorski na podstawie rozprawy „Prowincja Polska Zakonu Karmelitów Bosych w latach 1617-1655”. Wcześniej podjął też studia eksternistyczne II stopnia na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie i 26 stycznia 1967 r. uzyskał tytuł magistra historii.

Od lutego 1962 r., tj. od uzyskania dyplomu magisterskiego, po otrzymaniu którego przybył do Wadowic, pracę naukową łączył z pracą wykładowcy. W latach 1962-1987 był w tym mieście nauczycielem historii i geografii w Niższym Seminarium Karmelitów Bosych. Od 1963 r. do

początku lat dziewięćdziesiątych wykładał także historię Kościoła w Wyższym Seminarium Karmelitów Bosych w Krakowie i prowadził tam seminarium naukowe.

Czynnie uczestnicząc w życiu zakonu, Zmarły podejmował też inne obowiązki wpisane w jego karmelitańską tożsamość. W latach 1984-1987 i później – od r. 1990 do 1994 był członkiem zarządu prowincjalnego. Kierował też, jako prowincjalny prefekt studiów, formacją intelektualną kleryków karmelitańskich, pełnił funkcje redaktora i cenzora w Wydawnictwie Karmelitów Bosych w Krakowie i był zaangażowany w promocję karmelitańskich kandydatów na ołtarze, zwłaszcza św. Rafała Kalinowskiego i bł. Alfonsa Mazurka, i propagatorem ich kultu. Był także prezesem komisji historycznej w procesie sł. b. Teresy Marchockiej, opracował biografię sł. b. Rudolfa Warzechy.

Zaangażowany niemal do ostatnich dni życia, jakkolwiek nigdy nie cieszył się żelaznym zdrowiem, zmarł w klasztorze wadowickim w 81 roku życia i został pogrzebany w kwaterze karmelitańskiej wadowickiego cmentarza parafialnego.

Dorobek naukowy

Zwieńczeniem naukowej drogi Zmarłego był stopień doktora habilitowanego historii Kościoła w zakresie historii Kościoła czasów najnowszych uzyskany na Papieskiej Akademii Teologicznej (dziś Uniwersytet Papieski Jana Pawła II) w Krakowie 8 maja 1991 r. Bibliografia jego prac naukowych obejmuje ponad 110 pozycji z zakresu historii Kościoła i Zakonu, mariologii, józefologii oraz hagiografii, nie licząc popularnych artykułów publikowanych w lokalnej prasie parafialnej czy biuletynach zakonnych. Współpracował z Instytutem Geografii Historycznej Kościoła przy KUL-u oraz redakcją Encyklopedii Katolickiej.

Badania z dziedziny historii Zakonu wymagały od o. Honorata rzetelnej kwerendy w archiwach zagranicznych, tj. w Archiwum Generalnym Zakonu w Rzymie, w Archiwum Watykańskim i w Archiwum Prowincji Austriackiej w Wiedniu. Wygłosił prelekcje na wielu sympozjach i kongresach naukowych, jak np. na Sympozjum Józefologicznym w Kaliszu (1974), Międzynarodowym Kongresie Józefologicznym w Montrealu (1980), IV i V Tygodniu Kultury Chrześcijańskiej w Krakowie (1983, 1984), Kongresie Mariologicznym w Lublinie (1986), Krajowym Kongresie Mariologicznym w Częstochowie (1990), Międzynarodowym Kongresie Maryjnym i Mariologicznym w Huelva (1992), III i IV Karmelitańskim Tygodniu Duchowości w Krakowie (2000, 2001). Jego referat został też odczytany na Międzynarodowym Kongresie Mariologicznym w Kevelear (1987).

Związki z Wadowicami i wspomnienia osobiste

Przeżywając ponad 60 lat w klasztorze na wadowickiej „Górcie”, o. Honorat był także badaczem dziejów Wadowic, bliskim współpracownikiem redakcji i członkiem Rady Naukowej „Wadovian”. Podkreślono to w nekrologu, jaki tuż po Jego śmierci zamieszczono na portalu Wadowickiego Centrum Kultury: *Oprócz artykułów o życiu religijnym, społecznym i kulturalnym miasta, przede wszystkim w okresie dwudziestolecia międzywojennego, był autorem tekstów do albumu ,Wadowice. Kartki z rodzinnego albumu’, który ukazał się nakładem Wadowickiego Centrum Kultury w 2009 r. Od lat związany był z redakcją ,Wadovianów. Przeglądu historyczno-kulturalnego’ a po reorganizacji pisma w rocznik naukowy został członkiem jego Rady Naukowej. Zawsze był gotowy służyć radą i pomocą, mimo coraz słabszego zdrowia jeszcze w sierpniu opiniował artykuły skierowane do teki redakcyjnej rocznika¹.*

Podkreślmy, że o. Honorat opublikował też liczne książki dotyczące wadowickiego klasztoru „na Górcie”, który był najpierw miejscem jego edukacji w zakresie szkoły średniej, a potem stał się praktycznie jego ulubionym domem na całe życie. Pamiętam, jak będąc przełożonym prowincjalnym, jesienią 2002 r., gdy planowane były w wadowickim klasztorze gruntowne remonty i związana z nimi konieczność czasowej przeprowadzki zakonników z ich cel zakonnych do pokoi domu rekolekcyjnego, zaproponowałem o. Honoratowi ewentualne przenosiny na stałe do nowego i wygodnego klasztoru w Krakowie – Prądniku Białym. Odpowiedział mi, że woli dopełnić swoich dni w Wadowicach, które stały się *miastem jego życia*. Co więcej, cytując (choć nie *ad litteram*) jedną z moich wypowiedzi o św. Rafale Kalinowskim z biografii świętego opublikowanej w języku włoskim, wypowiedzi mówiącej, że był on wilnianinem *per nascita* i wadowiczanie *per adozione*², zastosował ją do siebie, stwierdzając, że nie chce nigdzie wyjeżdżać z Wadowic, bo stały się one jego rodzinnym miastem *z adopcji*. Nie dziwi więc, że temu miastu, jego dziejom, życiu gospodarczemu, szkolnictwu i życiu kulturalnemu, a nadto wybranym postaciom, zwłaszcza św. Janowi Pawłowi II, poświęcił wiele swoich publikacji. Drukował je na łamach „Wadovian”, ale nie tylko. Chciejmy te publikacje przywołać (w porządku chronologicznym):

Związki Ojca Świętego z Karmelem, „Wadoviana. Przegląd historyczno-kulturalny”, 2000, nr 5, s. 5-9.

Jest moją siłą. Jan Paweł II a szkaplerz karmelitański, „Zeszyty Karmelitańskie”, 2001, nr 2, s. 66-73.

Wadowice w zapiskach klasztornych kronikarzy 1892-1945, teksty wybr. i oprac. Czesław Gil OCD,

¹ <http://www.wadoviana.eu/?p=1515>[dostęp 29.09.2015].

² Por. Sz. T. Prażkiewicz, *San Raffaele Kalinowski. Un messaggero di Dio per il nostro tempo*, Roma 1991, s. 25.

Wadowickie Centrum Kultury im. Marcina Wadowity, Wadowice 2002, 80 s., il.

Życie religijne w Wadowicach 1918-1939, „Nasza Przeszłość”, 2003, t. 100, s. 9-75.

Życie gospodarcze w Wadowicach 1918-1939, „Wadoviana. Przegląd historyczno-kulturalny”, 2004, nr 8, s. 10-27.

Protokoły z zebrań wadowickiego oddziału Katolickiego Stowarzyszenia Mężów, „Nasza Przeszłość”, 2004, t. 102, s. 5-62.

Wadowickie muzy 1918-1939, „Wadoviana. Przegląd historyczno-kulturalny”, 2006, nr 10, s. 25-42.

Wadowice. Kartki z rodzinnego albumu, red. Piotr Wyrobiec, tekst Czesław Gil OCD, Drukarnia i Wydawnictwo „Grafikon” & Wadowickie Centrum Kultury, Wadowice 2008, 227 s.

Szkolnictwo w Wadowicach 1918-1939, „Wadoviana. Przegląd historyczno-kulturalny”, 2010, nr 13, s. 150-177.

Kiedy Karol Wojtyła przyjął szkaplerz karmelitański?, „Wadoviana. Przegląd historyczno-kulturalny”, 2014, nr 16, s. 167-169.

Przywołajmy nadto publikacje o Honorata dotyczące *stricte* wadowickiego klasztoru i wadowickich karmelitów bosych. Są one, ze zrozumiałych względów, nieco liczniejsze. Czynimy to również w porządku chronologicznym.

Karmelici bosi – przykład klasztoru w Wadowicach, w: *Życie religijne w Polsce pod okupacją hitlerowską 1939-1945*, praca zbiorowa pod red. ks. Zygmunta Zielińskiego, OdiSS, Warszawa 1982, s. 615-622.

Fundator klasztoru w Wadowicach, w: *Ojciec Rafał Kalinowski, karmelita bosi 1835-1907*, oprac. Cz. Gil, Wydawnictwo OO. Karmelitów Bosych, Kraków 1983, s. 257-291.

O. Rafał Kalinowski w Wadowicach, „Nadskawie. Almanach kulturalny”, Bielsko-Biała – Wadowice 1984, s. 19-27.

Zwyciężyłeś zwycięstwem Boga. Sługa Boży Alfons Maria Mazurek OCD 1891-1944, Wydawnictwo OO. Karmelitów Bosych, Kraków 1994, 75 s.

Błogosławiony Alfons Maria Mazurek karmelita bosi 1891-1944, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, Kraków 1999, 48 s., il.

Klasztor Karmelitów Bosych w Wadowicach, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, Kraków 1999, 47 s., il.

Ojciec Rudolf. Kapłan z otwartymi oczami, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, Kraków 2000, 79 s., il.

Klasztorne dzwony, „Wadoviana. Przegląd historyczno-kulturalny”, 2002, nr 7, s. 29-34.

Święty Józef patron wadowickiej Górki, Kraków 2004, 63 s.

Jestem kapłanem dla was. O. Rudolf Warzecha w oczach świadków, Wydawnictwo Karmelitów

Bosych, Kraków 2005, 135 s., il.

O. Rudolf Warzecha (1919-1999), „Wadoviana. Przegląd historyczno-kulturalny”, 2009, nr 12, s. 232-254.

Kronika klasztoru Karmelitów Bosych w Wadowicach 1892-1921, oprac. Czesław Gil OCD, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, Kraków 2009, 489 s.

Karmelici bosy w Wadowicach, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, Kraków 2010 (wyd. II uzupełnione), 252 s., il.

Ojciec Rudolf Warzecha (1919-1999), Wydawnictwo „Grafikon”, Wadowice 2010, 56 s.

Ludzie z wadowickiej Górki, Wydawnictwo Karmelitów Bosych, Kraków 2012, 168 s.

Osobiście znałem o. Honorata od września 1973 r., czyli przez 42 lata. Wspominam często czasy, gdy był on naszym nauczycielem historii i geografii w Niższym Seminarium. Bardzo ceniliśmy jego lekcje. Potrafił, pomimo oficjalnych ukierunkowań kuratorium oświaty, fałszujących prawdę historyczną, przekazać nam rzetelną wiedzę, tak, że – przytaczam to tylko jako przykład – nie pozwoliliśmy sobie potem nikomu wmówić, że Sowieci 17 września 1939 r. przyszli Polsce z pomocą. Gdy nasi koledzy i rówieśnicy z rodzinnych stron, z którymi spotykaliśmy się w czasie wakacji, nie mieli pojęcia o niektórych wydarzeniach, np. o poznańskim czerwcu z 1956 r. czy też o warszawskim, studenckim marcu 1968 r., nastaliśmy po zdjęciu przez państwową cenzurę spektaklu mickiewiczowskich *Dziadów* ze sceny Teatru Narodowego, my – dzięki Jego lekcjom – byliśmy w tych sprawach prawie ekspertami. Moja pamięć zarejestrowała m.in. fakt, że omawiając na lekcjach czasy polskiego oświecenia, powstanie Komisji Edukacji Narodowej, i przywołując znane osoby tego okresu jak chociażby Konarskiego, Staszica, Kołłątaja, Bohomolca, Jezierskiego czy też późniejszego, słynnego działacza ruchu niepodległościowego Piotra Ściegiennego, nie omieszkął zaznaczyć, że wszyscy oni byli przecież duchownymi, choć w serwowanym nam wówczas przez władze oświatowe podręczniku historii opuszczono przed ich nazwiskami skrót „ks.” (ksiądz) – pewnie dlatego, by oszczędzać farbę drukarską, jak nam to z taktem tłumaczył.

Z lat późniejszych, gdy byłem już zakonikiem i kapłanem, mogę zaświadczyć, że Jego zaangażowanie naukowe i dydaktyczne nie było nigdy przeszkodą czy alibi, aby nie pamiętać o modlitewnym wymiarze karmelitańskiego charyzmatu czy też nie podejmować specyficznego duszpasterstwa karmelitańskiego. Prawy, wierny swej tożsamości kapłan i zakonnik respektujący klasztorny porządek dnia ze wszystkimi ćwiczeniami duchowymi, włączał się na miarę swoich sił także w tę posługę duszpasterską. Przez jakiś czas był m.in. zastępcą przeora wadowickiego klasztoru, prowadził konferencje ascetyczne dla sióstr karmelitanek bosych³, wygłaszał konferencje

³ Zob. Cz. Gil, *Prowadzony ręką Matki [św. Rafał Kalinowski]. Konferencja wygłoszona w klasztorze karmelitanek bosych w Zakopanem w 1980 r.*, „Karmel”, 1982, nr 3, s. 64-70; Idem, *Zakonnica jest tylko chrześcijanką. Bł. Rafał*

oraz przygotowywał pomoce duszpasterskie z duchowości Karmelu, zwłaszcza o św. Rafale Kalinowskim, dla wychowawców Zakonu i kapłanów diecezjalnych⁴.

* * *

W zakończeniu pragnę jako młodszy współbrat zakonny o. Honorata stwierdzić, że całe Jego życie było realizacją słów św. Jana Pawła II, że jesteśmy spadkobiercami przeszłości odpowiedzialnymi za teraźniejszość i przyszłość. Moje pokolenie zakonników mogło dzięki wysiłkom o. Honorata poznać bogate dziedzictwo polskiego Karmelu i uczyło się od niego, jak je pogłębiać i przekazać naszym młodszym współbraciom. W pewnym sensie również wadowiczenie mogli dzięki publikacjom Zmarłego poznać wiele aspektów dotyczących swego miasta, które stało się także jego miastem rodzinnym. O. Honorat ocalił wiele kart historii Wadowic, wpisał się chlubnie w ich dzieje i spoczął w Wadowicach w oczekiwaniu na chwalebne zmartwychwstanie.

o. Szczepan T. PRAŚKIEWICZ OCD

ibidem, s. 29-34.

Kalinowski o powołaniu karmelitanki, „Karmel”, 1986, nr 3, s. 17-30.

⁴ Idem, *Św. Rafał Kalinowski jako wychowawca*, „Karmel”, 1991, nr 4, s. 32-37; Idem, *Św. Rafał Kalinowski –Patron trudnych wyborów*, „Materiały duszpasterskie”, 1991, nr 35, s. 20-28; Idem, *Syn Matki Miłosierdzia*, ibidem, s. 29-34.